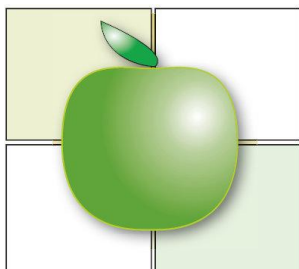

PATVIRTINTA

Pasvalio rajono savivaldybės tarybos

2023 m. gruodžio 20 d. sprendimu Nr. T1-346

Pasvalio rajono savivaldybės
Visuomenės sveikatos biuras

Pasvalio rajono savivaldybės Visuomenės sveikatos biuras

Savivaldybės biudžetinė įstaiga

Vytauto Didžiojo a. 6, LT-39149 Pasvalys

Tel./faks. (8 451) 20 130, tel. (8 451) 20131

El. paštas vsbiuras@gmail.com

Pasvalio r. savivaldybės 2022 metų visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaita

Pasvalys, 2023 m.

Duomenys kaupiami ir saugomi

Juridinių asmenų registre

Įmonės kodas 301505617

Bankas DnB NORD

Banko kodas 40100

TURINYS

Įvadas.....	3
Demografinė situacija.....	4
2022 m. Pasvalio r. sveikatos ir su sveikata susijusių rodiklių profilis.....	5
1. Mirtingumas dėl savižudybių.....	11
2. Vaikų, neturinčių ęduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.).....	14
3. Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv.....	16
3.1 Ligtumas cukriniu diabetu (E10-E14) iš viso.....	18
Apibendrinimas.....	19
Rekomendacijos.....	20

IVADAS

Visuomenės sveikatos stebėseną Pasvalio rajono savivaldybėje vykdoma remiantis Bendraisiais savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“. Pateikiami rodikliai atspindi kaip įgyvendinami Lietuvos sveikatos 2014–2025 m. strategijos (LSS) tikslai ir jų uždaviniai. Visuomenės sveikatos stebėsenos savivaldybėje tikslas – nuolat rinkti, analizuoti ir interpretuoti visuomenės sveikatą apibūdinančius rodiklius bei tinkamai informuoti savivaldybės politikus, siekiant efektyvaus valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) bei savarankiškų visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų įgyvendinimo savivaldybės teritorijoje. Savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitos tikslas – pateikti pagrindinius savivaldybės gyventojų sveikatą atspindinčius rodiklius, jų dinamiką ir jų pagrindu pateikti rekomendacijas bei prioritetines kryptis savivaldybės plėtros plano siekiniams, strateginio veiklos plano priemonėms. Ataskaita parengta naudojantis viešai prieinamais sveikatos statistikos duomenų šaltiniais:

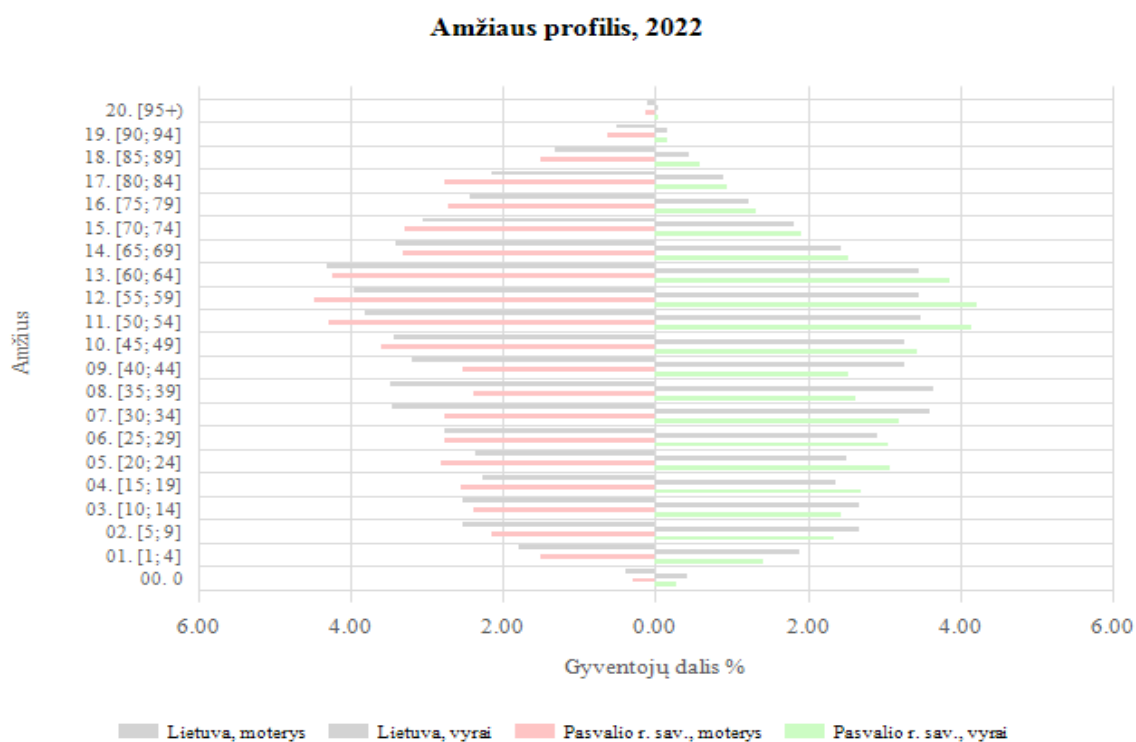
- ✓ Lietuvos statistikos departamento Oficialiosios statistikos portalu;
- ✓ Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema sveikstat.hi.lt.

Pagrindinis visuomenės sveikatos stebėsenos savivaldybėje dokumentas – Lietuvos sveikatos 2014–2025 metų programa (toliau – LSP). LSP nustato nacionalinius sveikatinimo veiklos tikslus ir uždavinius, siekiamus sveikatos lygio rodiklius, kurie būtini siekiant įgyvendinti Lietuvos pažangos strategiją „Lietuva 2030“. LSP iškelta 1 strateginis tikslas ir 4 tikslai bei jų uždaviniai, kurių įgyvendinimo savivaldybėse stebėsenai parengtas baigtinis pagrindinių rodiklių sąrašas. Jį sudaro 51 unifikuotas rodiklis, geriausiai apibūdinantis LSP siekinius. Rodiklių sąrašas sudarytas remiantis Lietuvos sveikatos programos projekte, Lietuvos strateginiuose sveikatos dokumentuose pateikiamais rodikliais, Europos pagrindinių sveikatos rodiklių (ECHI) sąrašu, taip pat remiantis Lietuvos patirtimi vykdam visuomenės sveikatos stebėseną (Higienos instituto patirtis, duomenų bazėse pateikiama informacija, sveikatos apsaugos ministro įsakymai) bei 4 Anglijos savivaldos lygyje renkamų rodiklių rinkiniais, taip pat specialistų įžvalgomis. Rodiklio reikšmė leidžia kasmet vertinti rodiklio pokyčių kryptį ir aprėptį savivaldybėje; kasmet vertinti rodiklio reikšmės atitiktį išsikeltam savivaldybės siekiniui; palyginti savivaldybės rodiklio reikšmę su Lietuvos vidurkiu.

DEMOGRAFINĖ SITUACIJA

Vertinant vyrų ir moterų demografinę situaciją Pasvalio rajone pastebėta, kad rajone gyvena daugiau moterų nei vyrų. 2022 metų pradžioje Pasvalio rajone buvo užregistruota 12048 moterys (46,9 proc.) ir 10620 vyrų (53,1 proc.). 2022 metais rajone užregistruota 5336 pensinio amžiaus gyventojų ir tai sudarė 23,5 proc. visų gyventojų užregistruotų 2022 metų pradžioje. Daugiausia Pasvalio rajone buvo užregistruota darbingo amžiaus gyventojų – 14221, tai sudaro 62,7 proc., ir vaikų nuo 0 iki 15 metų amžiaus užregistruota – 3111 (13,7 proc.). Iš viso Pasvalio r. sav. 2022 m. pradžioje užregistruoti 22 668 gyventojai. Iš jų mieste – 7376, kaime – 15292.

Siekiant strateginio Lietuvos sveikatos programos tikslo – pasiekti, kad 2025 metais šalies gyventojai būtų sveikesni ir gyventų ilgiau, pagerėtų gyventojų sveikata ir sumažėtų sveikatos netolygumai, šiuo metu galima vertinti vieną esminį rodiklį – vidutinę tikėtiną gyvenimo trukmę. 2022 m. Pasvalio rajono savivaldybės gyventojų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė buvo 1,5 m. trumpesnė už Lietuvos vidurkį. Lietuvos vidurkis yra 75,8 metai, Pasvalio – 74,3 metai. 2021 metais vidutinė Pasvalio rajono savivaldybės gyventojų trukmė buvo 72,4 metai. Pasvalio r. savivaldybės gyventojų sudėtį pagal amžių ir lytį išsamiai atspindi demografinis medis, kuriame gyventojai suskirstyti penkmetinėmis amžiaus grupėmis. Lyginami 2022 m. Pasvalio r. savivaldybės duomenys su Lietuvos duomenimis (1 pav.).

1 pav. Pasvalio r. savivaldybės demografinis medis

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

2022 METŲ PASVALIO RAJONO SVEIKATOS IR SU SVEIKATA SUSIJUSIŲ RODIKLIŲ PROFILIS

Rodiklio pavadinimas	Savivaldybės reikšmės					Lietuvos reikšmės			
	Tend.	Rod.	Kiekis	3 metų vidurkis	Sant.	Rod.	Blog.	Sritis	Ger.
Strateginis tikslas									
Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė, kai amžius 0 (HI skaičiavimai)	➔	74.3	74	72.6	0.98	75.8	68.5		80.6
Išvengiamas mirtingumas, proc. – pagal jungtinį EBPO ir Eurostato sąrašą	➔	85.8	139	78.2	1.16	74.2	85.8		56.0
1 tikslas. Sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį									
1.1. Sumažinti skurdo lygį ir nedarbą									
Savižudybių sk. (X60-X84) 100 000 gyv.	⬇	22.2	5	26.5	1.19	18.6	48.8		6.7
SMR nuo tyčinio savęs žalojimo (X60-X84) 100 000 gyv.	⬇	16.2	5	28.5	0.90	18.0	47.0		6.4
Bandymų žudytis skaičius (X60-X64, X66-X84) 100 000 gyventojų	⬆	57.8	13	58.8	1.47	39.2	75.6		0.0
Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1 000 moksl.	➔	57.8	110	57.5	0.96	60.3	205.0		37.1
Ilgalaikio nedarbo lygis, darbo jėgos %	⬇	2.4	348	3.9	1.09	2.2	7.0		0.4
Gyv. skaičiaus pokytis 1000 gyv.	⬇	-18.3	-411	-2.0	-1.01	18.1	-23.8		70.9
1.2. Sumažinti socialinę ekonominę gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenių lygmeniu									
Mirt. nuo išorinių priežasčių (V00-Y98) 100 000 gyv.	⬇	106.7	24	110.3	1.29	82.5	169.9		48.8
SMR nuo išorinių priežasčių (V00-Y98) 100 000 gyv.	⬇	92.0	24	107.2	1.15	79.7	149.1		30.5
Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą, sk. 1000 moksl.	⬆	428.2	1116	378.3	1.19	359.4	629.4		174.7
Socialinės pašalpos gavėjų sk. 1000 gyv.	⬇	35.3	794	33.3	1.55	22.8	75.4		3.4
Serg. tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyv. (TB registro duomenys)	⬇	22.2	5	22.1	1.00	22.1	65.4		5.7
Sergamumas tuberkulioze (+ recidyvai) (A15-A19) 100 000 gyv. (TB registro duomenys)	⬇	35.6	8	30.9	1.39	25.6	74.7		5.7
2 tikslas. Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką									
2.1. Kurti saugias darbo ir sveikas buitines sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą									
Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų darbe, sk. 10 000 gyv.	⬇	0.7	1	0.7	0.70	1.0	2.6		0.0
Traumų dėl nukritimų (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyv.	⬆	138.5	68	126.2	1.03	134.2	188.0		74.7
Asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, sk. 10 000 gyv.	⬆	77.4	110	64.2	1.14	68.1	127.2		28.8

Naujai susirgusių žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) asmenų skaičius 10 000 gyv. (ULAC duom.)	↓	21.3	48	18.7	0.64	33.2	62.6		0.0
2.2. Kurti palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį									
Mirt. nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.	↓	4.4	1	8.8	1.07	4.1	22.4		0.0
SMR nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.	↓	6.2	1	9.6	1.55	4.0	26.3		0.0
Mirt. nuo nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv.	↑	35.6	8	29.4	2.17	16.4	45.1		0.0
SMR nuo nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv.	↑	32.0	8	24.8	2.01	15.9	38.3		0.0
2.3. Mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių									
Mirt. transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv.	↓	4.4	1	13.2	0.73	6.0	24.3		0.0
SMR transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv.	↓	3.7	1	14.0	0.63	5.9	25.0		0.0
Pėsčiųjų mirt. nuo transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.	→	0.0	0	2.9	0.00	1.5	10.9		0.0
Pėsčiųjų standartizuotas mirtingumas nuo transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.	→	0.0	0	3.2	0.00	1.4	9.8		0.0
Traumų dėl transporto įvykių (V00-V99) sk. 10 000 gyv.	↓	2.2	5	4.9	0.45	4.9	12.5		1.4
2.4. Mažinti oro, vandens ir dirvožemio užterštumą, triukšmą									
Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kv. km	↓	264.2	264	235.4	0.30	876.7	35618.6		33.0
3 tikslas. Formuoti sveiką gyvenensą ir jos kultūrą									
3.1. Sumažinti alk. gėrimų, tabako, neteisėtą narkotinių ir psich. medžiagų vartojimą ir prieinamumą									
Mirt. nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	↓	4.4	1	4.4	1.10	4.0	30.7		0.0
SMR nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	↓	3.3	1	5.2	0.83	4.0	32.1		0.0
Mirt. nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	↓	26.7	6	35.3	1.17	22.8	53.8		0.0
SMR nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	↓	21.6	6	37.9	1.00	21.7	50.9		0.0
Gyv. sk., tenkantis 1 tabako licencijai	→	177.0	22485	184.7	0.88	201.0	69.7		378.0
Gyv. sk., tenkantis 1 alkoholio licencijai	→	151.9	22485	159.2	0.89	171.5	37.0		350.5
Nusikalstamos veikos, susijusios su narkotikais 100 000 gyv.	↓	22.4	22	20.9	0.35	64.4	288.4		0.0
3.2. Skatinti sveikos mitybos įpročius									
Kūdikių, žindyčių išimtinai krūtimi iki 6 mėn. amžiaus, dalis (proc.) (2019)	↑	41.5	68	36.7	1.10	37.8	6.6		62.1
4 tikslas. Užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius									

4.1. Užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais									
Išvengiamų hospitalizacijų (IH) sk. 1 000 gyv.	↓	28.0	627	25.7	1.56	18.0	34.8		11.8
Išvengiamų hospitalizacijų (IH) dėl cukrinio diabeto sk. (18+ m.) 1 000 gyv.	↓	2.1	39	1.8	1.17	1.8	3.5		0.0
4.2. Plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą									
Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, sk. (2021)	↓	3.6	166	3.5	2.24	1.7	1.1		6.0
Šeimos gydytojų sk. 10 000 gyv. (2021)	→	3	7	3.4	0.49	7.2	2.5		13.8
Apsilankymų pas gydytojus sk. 1 gyv.	→	7.2	161822	6.5	0.77	9.3	6.5		12.1
Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) (visi) 100 000 gyv. (TB registro duomenys)	↑	13.3	3	5.9	3.24	4.1	22.5		0.0
Serg. vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyv. (TB registro duomenys)	→	4.4	1	1.5	1.52	2.9	15.1		0.0
Serg. ŽIV ir LPL (B20-B24, Z21, A50-A54, A56) 10 000 gyv. (ULAC duomenys)	→	0.0	0	0.1	0.00	2.2	4.6		0.0
4.3. Pagerinti motinos ir vaiko sveikatą									
Kūdikių mirtingumas 1000 gyvų gimusių	→	0.0	0	2.4	0.00	3.0	31.6		0.0
2 m. vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepijimo apimtys, %	→	92.3	120	93.8	1.07	86.2	66.7		100.0
1 m. vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomielite, Haemophilus influenzae B skiepijimo apimtys (3 dozės), %	→	83.2	99	89.9	0.93	89.8	81.8		100.0
Vaikų (6-14 m.) dalis, dalyvavusi dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, %	→	10.1	171	7.6	0.90	11.2	2.0		39.8
Vaikų (7-17 m.), neturinčių eduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.)	↑	16.6	279	15.3	0.70	23.6	7.2		34.4
Paauglių (15-17 m.) gimdymų sk. 1000 15-17 m. moterų	↓	6.0	2	6.8	2.61	2.3	24.1		0.0
4.4. Stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę									
Mirt. nuo kraujotakos sist. ligų (I00-I99) 100 000 gyv.	→	1076.3	242	1078.3	1.35	794.7	1632.5		450.3
SMR nuo kraujotakos sist. ligų (I00-I99) 100 000 gyv.	→	948.9	242	941.3	1.21	785.2	1153.4		606.5
Mirt. nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.	→	395.8	89	357.5	1.42	279.0	503.3		150.1
SMR nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.	→	339.0	89	305.6	1.29	262.9	380.3		172.3
Mirt. nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv.	↓	209.0	47	260.4	1.09	191.9	605.9		96.3

SMR nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv	↓	180.7	47	219.1	0.96	188.5	493.8		92.3
Serg. II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv.	↑	76.1	171	60.0	1.05	72.6	106.2		27.5
Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų bėgyje dalyvavusi krūties vėžio programoje	→	43.7	1607	34.1	0.76	57.6	21.5		77.1
Tikslinės populiacijos dalis %, 3 metų bėgyje dalyvavusi gimdos kaklelio programoje	↑	48.9	2454	42.1	0.89	54.7	32.2		71.1
Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų bėgyje dalyvavusi storosios žarnos vėžio programoje	↑	58.0	4721	49.3	1.03	56.1	37.8		68.4
Tikslinės populiacijos dalis %, dalyvavusi SKL programoje	↑	45.7	2376	40.3	0.92	49.6	30.6		66.3

↑ - didėja ↓ - mažėja → - nekinta

2 pav. 2022 m. Pasvalio r. savivaldybės sveikatos ir su sveikata susijusių rodiklių profilis

Šaltinis: Higienos instituto Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Atsižvelgiant į LSS iškeltus uždavinius tikslams pasiekti bei remiantis lentelėje pateiktomis rodiklių reikšmėmis, matoma, kad:

1.1. Uždavinio „**Sumažinti skurdo lygį ir nedarbą**“ rodikliai Pasvalio r. sav. mažėjo, tačiau vienas rodiklis bandymų žudytis skaičius didėjo.

1.2. Uždavinio „**Sumažinti socialinę ekonominę gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenių lygmeniu**“ rodikliai daugeliu atvejų yra nedaug aukštesni už Lietuvos vidurkį ir rodo gerėjimo tendenciją.

2.1. Uždavinio „**Kurti sveikas ir saugias darbo bei buitines sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą**“ rodikliai daugeliu atvejų yra nedaug aukštesni už Lietuvos vidurkį.

2.2. Uždavinio „**Kurti sveikas ir palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį**“ rodikliai yra artimi ar net geresni už Lietuvos vidurkį. Mažėjo mirtingumas / standartizuotas mirtingumas nuo paskendimo. Stebimas vieno rodiklio padidėjimas „Mirtingumas / standartizuotas mirtingumas nuo nukritimo skaičius“.

2.3. Uždavinio „**Mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių**“ rodikliai buvo geresni už Lietuvos vidurkį. Mažėjo mirtingumas transporto įvykiuose, patirtos traumos transporto įvykiuose.

2.4. Uždavinio „**Mažinti aplinkos užterštumą, triukšmą**“ rodiklis yra geresnis už Lietuvos vidurkį.

3.1. Uždavinio „**Sumažinti alkoholinių gėrimų, tabako vartojimą, neteisėtą narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimą ir prieinamumą bei azartinių lošimų, kompiuterinių žaidimų ir pan. prieinamumą**“ dauguma rodiklių mažėjo ir buvo artimi ar net geresni už Lietuvos vidurkį.

Stebimas mažėjantis mirtingumas nuo narkotikų sąlygotų priežasčių, nusikalstamos veikos, susijusios su narkotikais.

3.2. Uždavinio „**Skatinti sveikos mitybos įpročius**“ rodiklis rodo gerėjimo tendenciją ir yra geresnis nei Lietuvos.

4.1. Uždavinio „**Užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos priežiūros technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais**“ rodikliai yra aukštesni už Lietuvos vidurkį.

4.2. Uždavinio „**Plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą**“ rodikliai yra artimi Lietuvos vidurkiui. Labiausiai išsiskyrė šeimos gydytojų skaičius ir didėjantis sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze.

4.3. Uždavinio „**Gerinti motinos ir vaiko sveikatą**“. Neužfiksuota nei viena kūdikio mirtis. Mažėjo paauglių gimdymų skaičiaus rodiklis. Didesnė dalis vaikų dalyvavo dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje bei didėjo procentas vaikų, turinčių sveikus dantis. Tačiau mažėjo 2 metų vaikų tymų, epideminio parotito, raudoniukės, 1 metų vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomielite, Haemophilus influenzae B skiepavimo apimtys.

4.4. Uždavinio „**Stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę**“ daugeliu atveju rodikliai buvo aukštesni už Lietuvos vidurkį. Augo mirtingumas / standartizuotas mirtingumas nuo piktybinių navikų, sergamumas II tipo cukriniu diabetu.

7 rodiklių reikšmės patenka į geriausių savivaldybių kvintilių grupę žaliają zoną.

- Pėsčiųjų mirtingumas / standartizuotas nuo transporto įvykių 100 000 gyv.
- Patirtų traumų dėl transporto įvykių sk. 10 000 gyv.
- Nusikalstamos veikos, susijusios su narkotikais 100 000 gyv.
- Kūdikių, žindytų išimtinai krūtimi iki 6 mėn. amžiaus, dalis.
- Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, skaičius.
- Sergamumas ŽIV ir LPL 10 000 gyv.
- Kūdikių mirtingumas 1000 gyvų gimusių.

11 rodiklių reikšmės patenka į prasčiausių savivaldybių kvintilių grupę raudonąją zoną.

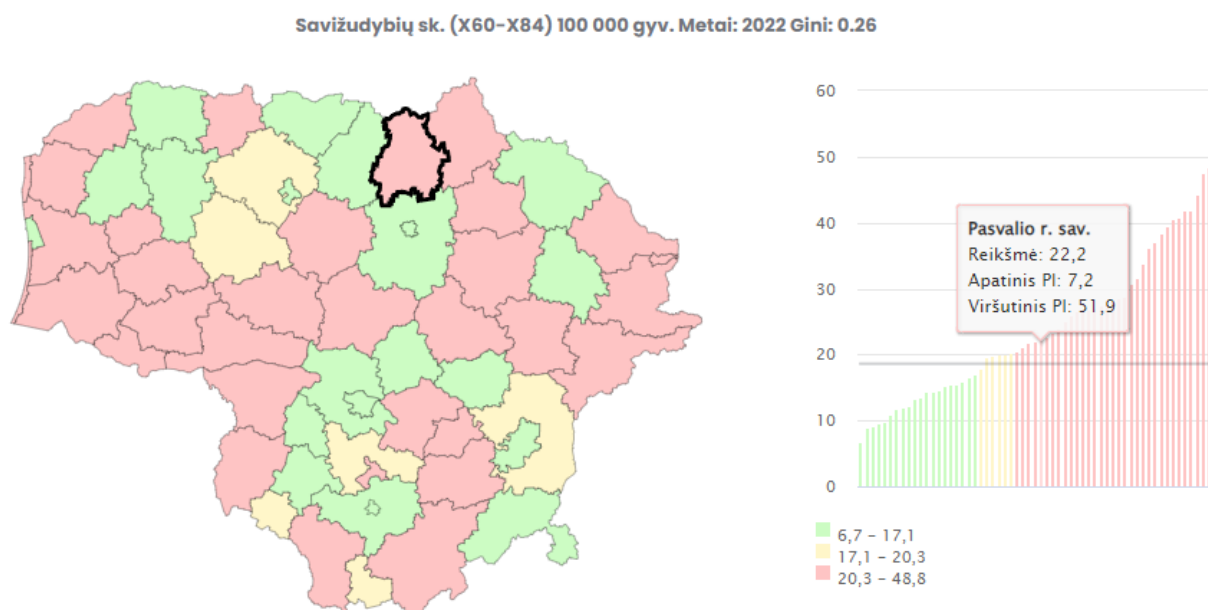
- Išvengiamas mirtingumas, proc.
- Bandymų žudytis sk. (X60-X64, X66-X84) 100 000 gyv.
- Gyventojų skaičiaus pokytis 1000 gyv.
- Mirtingumas / standartizuotas mirtingumas nuo nukritimo 100 000 gyv.

- Išvengiamų hospitalizacijų skaičius 1 000 gyv.
- Šeimos gydytojų skaičius 10 000 gyventojų.
- Segamumas vaistams atsparia tuberkulioze 100 000 gyv.
- 1 metų vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomielite, Haemophilus influenzae B skiepijimo apimtys (3 dozės), proc.
- Vaikų, neturinčių éduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.).
- Paauglių (15–17 m.) gimdymų skaičius 100 000 gyventojų.
- Mirtingumas / standartizuotas mirtingumas nuo piktybinių navikų 100 00 gyv.

SAVIVALDYBĖS PRIORITETINIŲ PROBLEMŲ ANALIZĖ

1. MIRTINGUMAS DĖL SAVIŽUDYBIŲ (X60–X84) 100 000 GYV.

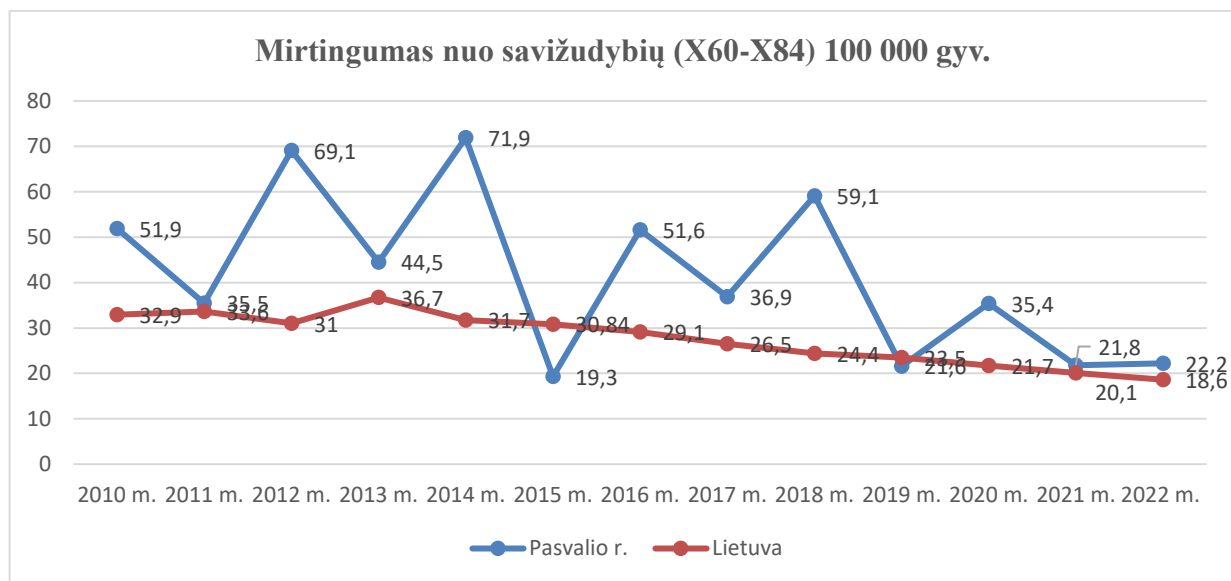
2022 m. Lietuvoje nusižudė 527 asmenys (18,6/100 000 gyv.). Lietuvos žemėlapyje pagal mažiausius standartizuotus savižudybių rodiklius labiausiai išsiskyrė šiaurės vakarinėje dalyje esančios savivaldybės. Vertinant savivaldybių gyventojų savižudybių rodiklius, reikėtų atsižvelgti į savivaldybėje gyvenančių gyventojų skaičių, kadangi daugiausiai dėl savižudybių miršta didžiųjų Lietuvos miestų savivaldybių gyventojai (Vilniaus m. sav. – 57, Kauno m. sav. – 50, Klaipėdos m. sav. – 24, Šiaulių m. sav. – 15 nusižudę gyventojai), tačiau šių savivaldybių rodiklių reikšmės geresnės, lyginant su šalies vidurkiu. Tuo tarpu mažesnėse savivaldybėse (Birštono r. sav. – 2, Molėtų r. sav. – 8, Biržų r. sav. – 10 savižudybių), rodiklis yra raudonoje – blogoje – pozicijoje, kadangi šios savivaldybės labai „jautrios“ kiekvienam savižudybės atvejui dėl mažesnio gyventojų skaičiaus. 2022 m. nebuvo nei vienos savivaldybės, kuriose nebuvo fiksuota mirčių. Todėl ši problema labai opi daugeliui Lietuvos savivaldybių. Lietuvoje rodiklis, lyginant su 2021 m., sumažėjo nežymiai – nuo 20,1 iki 18,6/100 000 gyv. (3 pav.).

3 pav. Lietuvos savivaldybių mirtingumo nuo savižudybių (X60–X84) rodiklio palyginimas su Lietuvos vidurkiu, 2022 m.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

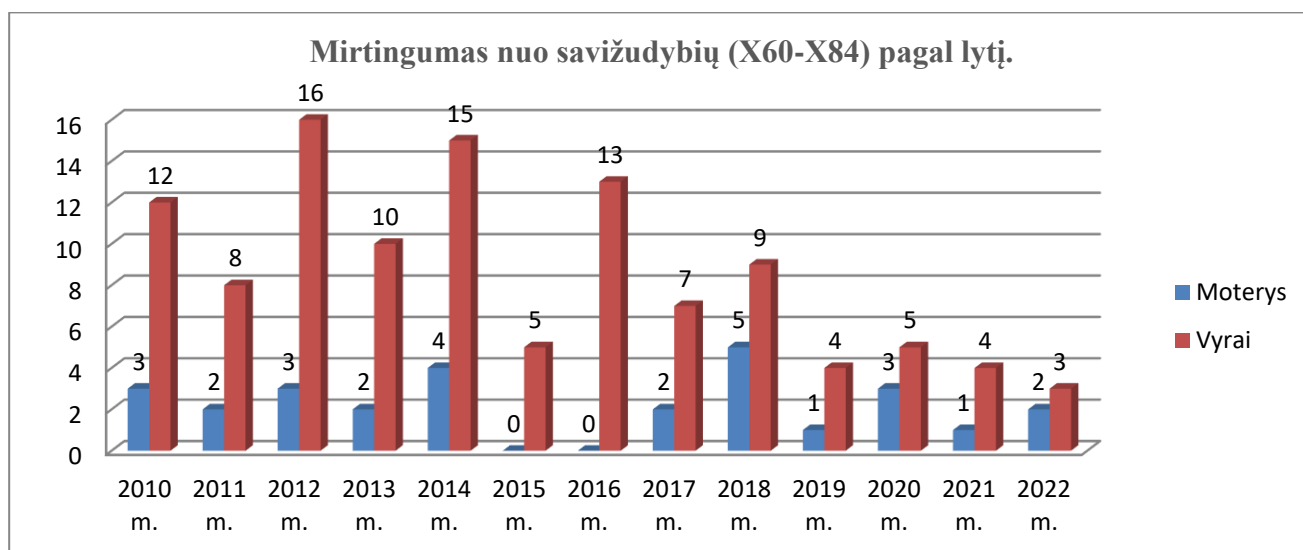
2022 metais Pasvalyje nusižudė 5 gyventojai (22,2/100 000 gyv.). Lyginant rodiklį su 2021 m., stebimas rodiklis išliko beveik nepakitęs ir buvo nedaug aukštesnis už Lietuvos. Iš viso Pasvalio rajone per 2010–2022 m. nusižudė 139 asmenys (4 pav.).

4 pav. Mirtingumas nuo savižudybių (X60-X84) rodiklis 2010–2022 m. 100 000-ių gyventojų.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

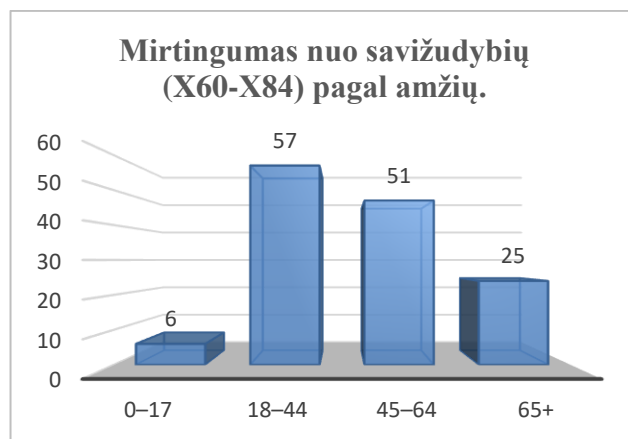
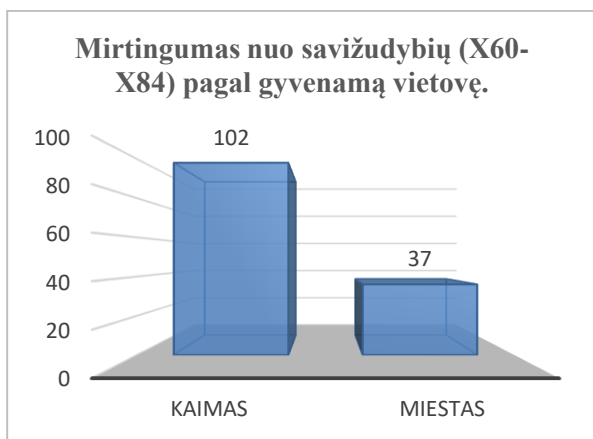
Vertinant savižudybių skaičių pagal lytį, nusižudė daugiau vyrų 3 (abs. sk.) nei moterų 2 (abs. sk.). 2021 metais Pasvalio rajone nusižudė 5 gyventojai, iš jų – 4 vyrai. Stebint savižudybių rodiklį nuo 2010 metų, matyti, kad vyrų savižudybių skaičius išlieka žymiai aukštesnis nei moterų. Iš viso nuo 2010 m. iki 2021 m. nusižudė 111 vyrų ir 28 moterys (5 pav.).

5 pav. Mirtingumas nuo savižudybių (X60-X84) pagal lytį 2010–2022 m. abs. sk.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Vertinant savižudybių skaičių pagal amžių ir pagal gyvenamą vietą, stebima, kad daugiausia žudosi darbingo amžiaus asmenys nuo 18 iki 44 metų ir nuo 45 iki 64 metų amžiaus. Daugiau gyvenantys kaime abs. sk. (102 gyv.) nei mieste abs. sk. (37 gyv.). (6–7 pav.).

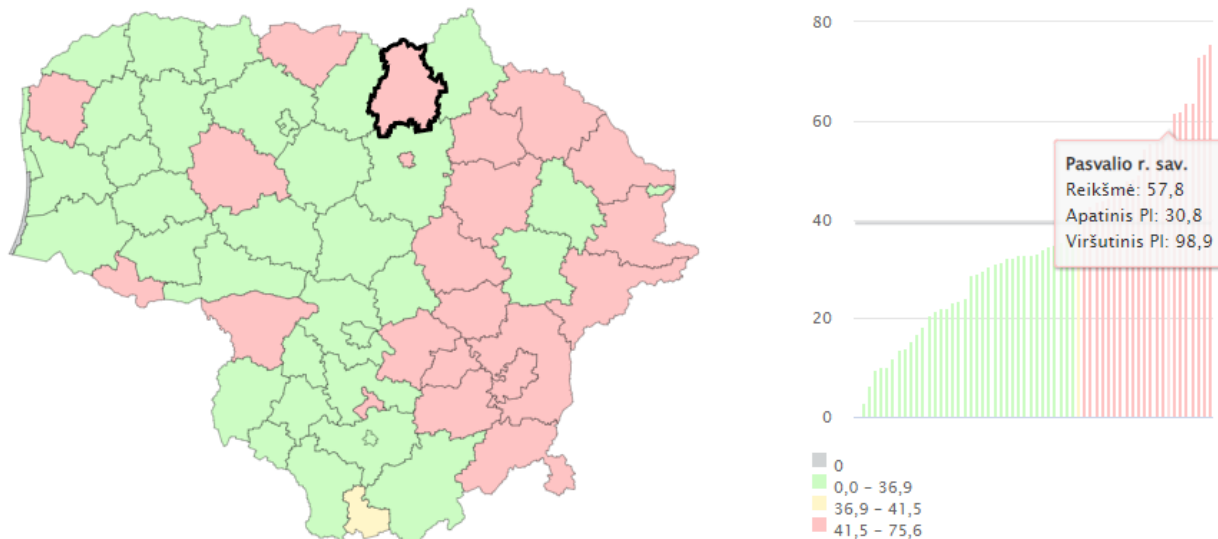

6-7 pav. Mirtingumas nuo savižudybių (X60-X84) pagal amžių ir pagal gyvenamąją vietą 2010–2022 m. Pasvalio r.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

2022 m. Lietuvoje užregistruoti 1109 bandymai nusižudyti (39,2/100 000 gyv.). Didžiausiais rodikliais išsiskyrė Kelmės r. sav., Ukmergės r. sav., Birštono sav., Vilniaus m. ir Trakų r. savivaldybės, kuriose 100 000 gyv. teko nuo 63,6 iki 75,6 bandymo žudytis. 2022 m. tik Neringos savivaldybėje neužregistruotas nė vienas bandymas nusižudyti (8 pav.).

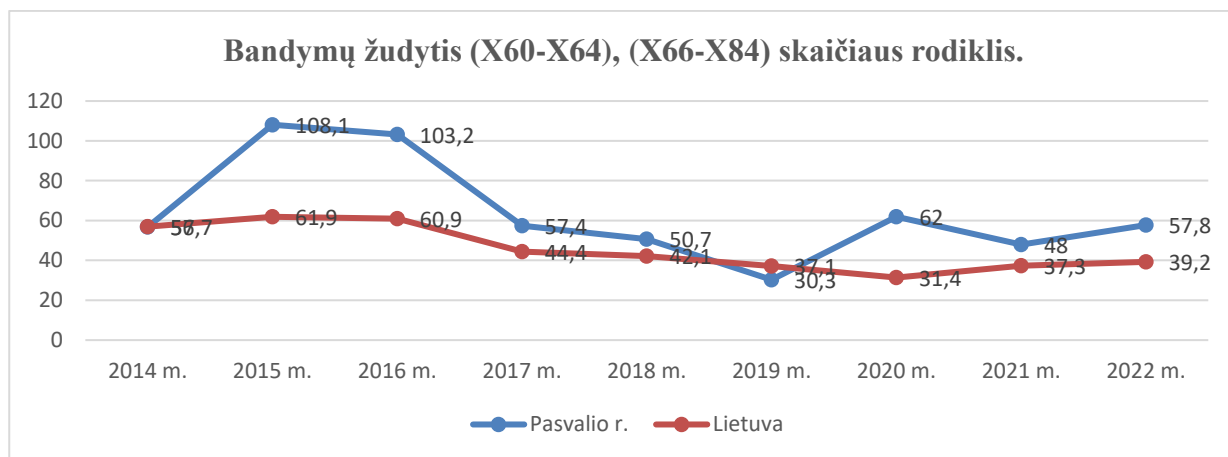
Bandymų žudytis skaičius (X60–X64, X66–X84) 100 000 gyventojų Metai: 2022 Gini: 0.30

8 pav. Lietuvos savivaldybių bandymų žudytis (X60-X64, X66-X84) rodiklis Lietuvos savivaldybėse 2022 m. 100 000-ių gyventojų.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Stebint Pasvalio r. sav. bandymų žudytis (X60-X84, X66-X84) skaičiaus rodiklį nuo 2014 metų, matyti, kad aukščiausias rodiklis buvo 2015 m. (108,1/100 000 gyv.), mažiausia rodiklio reikšmė buvo 2019 m. ir siekė 30,3/100 000 gyv. 2020 m. rodiklis beveik du kartus viršijo Lietuvos vidurkį, (70,8,0/100 000 gyv.), 2022 m. išaugo iki 57,8/100 000 gyv. Iš viso Pasvalyje 2022 metais bandė žudytis 13 gyventojų, tai 2 gyventojais daugiau nei 2021 m.

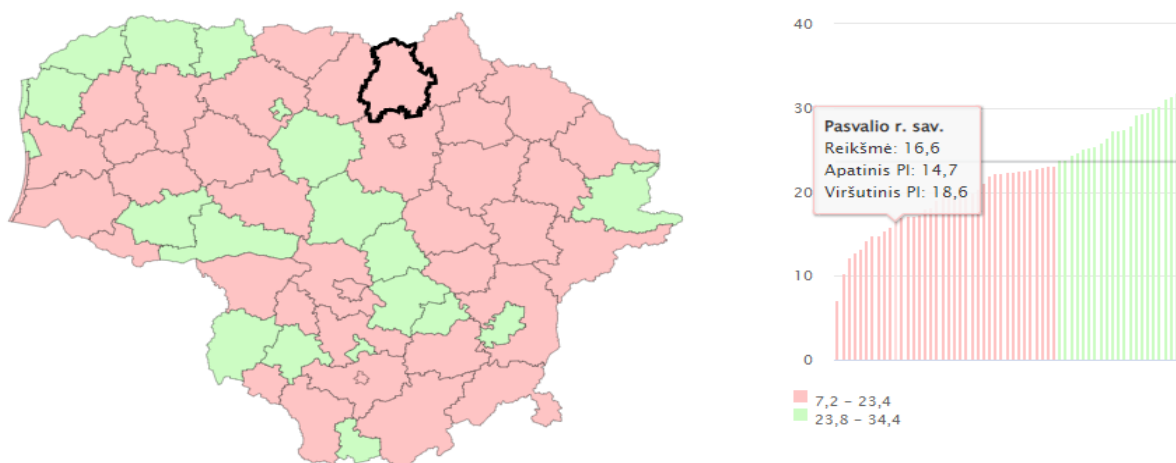
9 pav. Bandymų žudytis skaičiaus rodiklis (X60-X64, X66-X84) Pasvalio r. sav. ir Lietuvoje 2014–2022 m. 100 000-ių gyventojų.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

2. VAIKŲ, NETURINČIŲ ĖDUONIES PAŽEISTŲ, PLOMBUOTŲ IR IŠRAUTŲ DANTŲ, DALIS (PROC.)

Kiekvienas moksleivis kasmet į mokyklą turi pristatyti pažymą apie sveikatą, į kurią įtraukta dalis apie dantų būklę. 2021/2022 m. m. 89,8 proc. Lietuvos vaikų pristatė šią pažymą. Remiantis jos duomenimis nustatyta, kad apie 23,6 proc. vaikų, pristaciusių sveikatos pažymą į mokyklą, neturėjo ėduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų. Apžvelgus vaikų ir pilnamečių mokinių (0–18+ m. amžiaus), turinčių sveikus dantis, pasiskirstymą šalies savivaldybėse, daugiausia tokių mokinių buvo Marijampolės savivaldybėje (34,4 proc.), mažiausia – Pakruojo r. savivaldybėje (7,2 proc.), (10 pav.).

Vaikų (7–17 m.), neturinčių ėduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.) Metai: 2022 Gini: 0.15

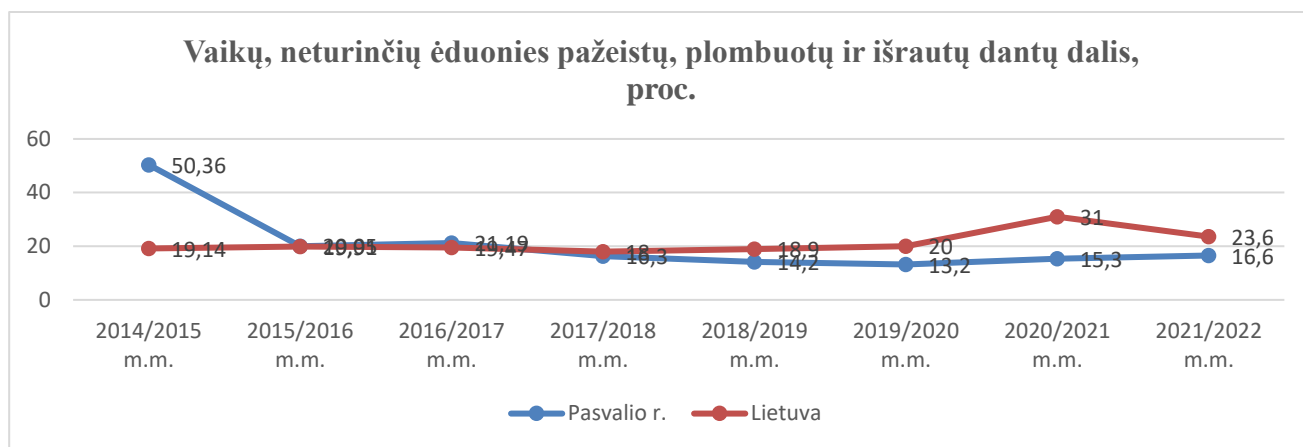

10 pav. Vaikų, neturinčių ėduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų dalis proc. Lietuvos savivaldybėse 2022 m.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Remiantis Higienos instituto Vaikų sveikatos stebėsenos informacine sistema (VSS IS) nustatyta, kad 2021–2022 mokslo metais Pasvalyje sveikus dantis turėjo 16,6 proc. vaikų nuo 7–17 m. Palyginus

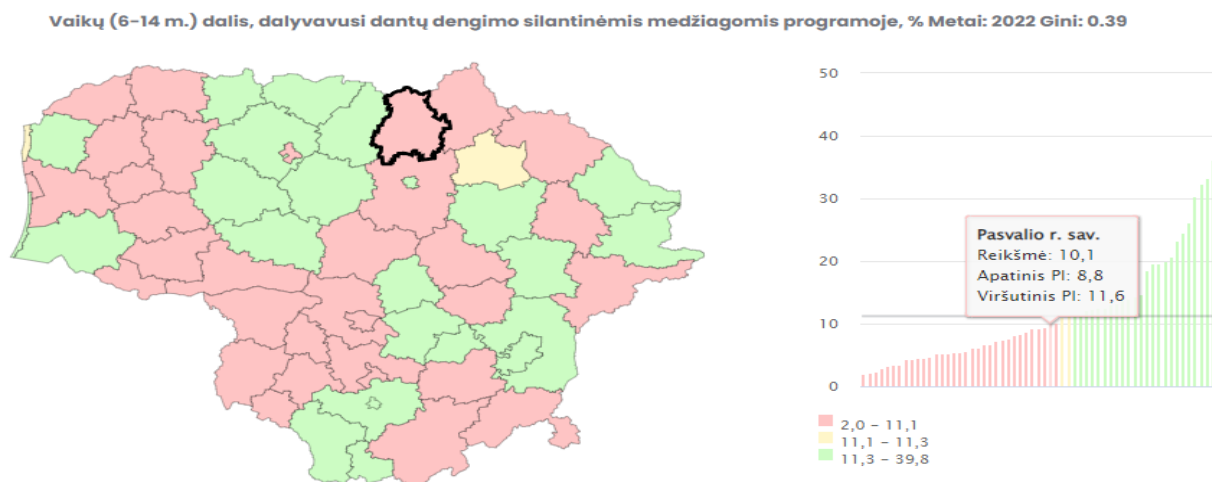
su 2020–2021 m. m., rodiklis padidėjo 1,3 proc. Nors rodiklis rodo gerėjimo tendenciją, tačiau vis tiek patenka tarp 12 savivaldybių, kuriose rodiklis rodo prasčiausią situaciją (11 pav.).

11 pav. Vaikų, neturinčių ęduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, rodiklis proc. 2014-2022 m.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

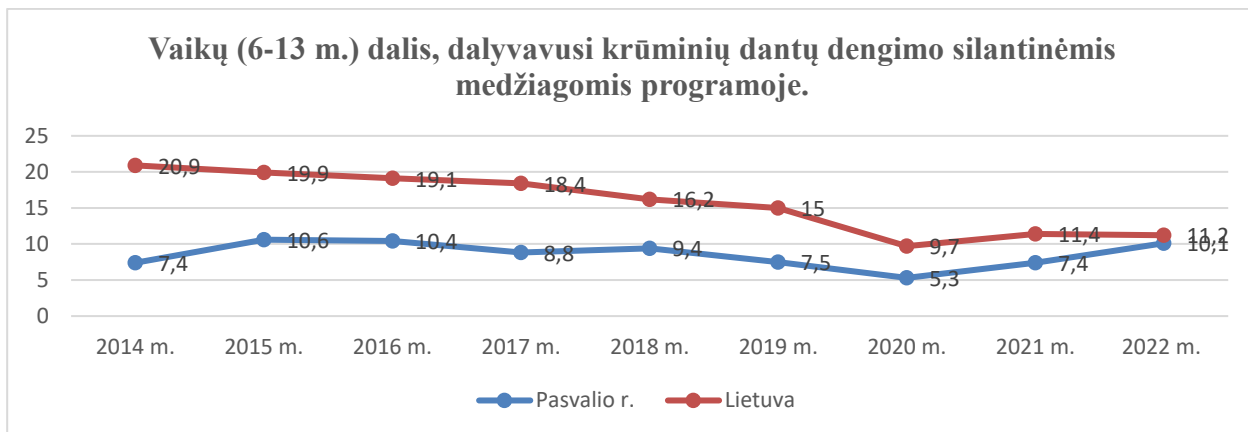
Vaikams nuo 6 iki 14 m. amžiaus skirta Vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programa, kuri turi didelę įtaką toliau augti sveikiems dantims. Šią paslaugą gali suteikti gydytojai odontologai arba burnos higienistai, dirbantys gydymo įstaigose, sudariusiose sutartis su teritorinėmis ligonių kasomis dėl šių paslaugų finansavimo. 2022 m. 11,2 proc. 6–13 m. amžiaus Lietuvos vaikų krūminiai dantys buvo padengti silantinėmis medžiagomis. Šis rodiklis savivaldybėse svyravo nuo 2 proc. (Pagėgių sav.) iki 39,8 proc. (Druskininkų sav.). (12 pav.).

12 pav. Vaikų (6–13 m.) dalis, dalyvavusi vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje Lietuvos savivaldybėse 2022 m.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Pasvalyje 2022 metais programa pasinaudojo 10,1 proc. vaikų, abs. sk. 171 vaikas. (6–13 m.), 2,7 proc. daugiau nei 2021 metais. Didžiausias proc. buvo pasiektas 2015 metais 10,65 proc. (13 pav.).

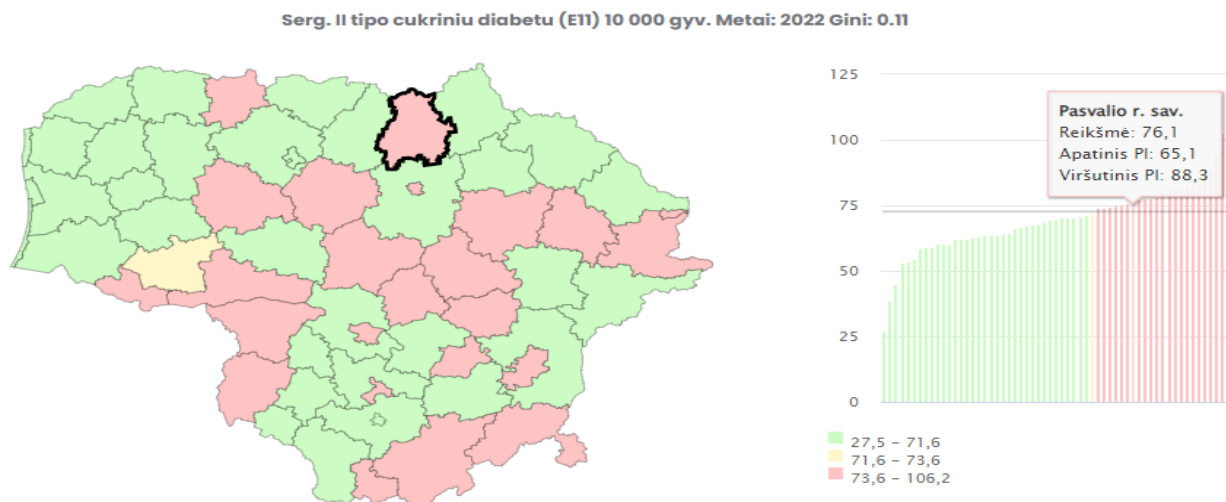

13 pav. Vaikų (6–13 m.) dalis, dalyvavusi vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje 2014-2022 m.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

3. SERGAMUMAS II TIPO CUKRINIŲ DIABETU

Cukrinis diabetas – endokrinologinė liga, dėl kurios išsivysto širdies ir kraujagyslių bei kitų organų sistemų veiklos sutrikimai. Kasmet vis daugiau diagnozuojama naujų šios ligos atvejų. Dalis žmonių net neįtaria, kad serga cukriniu diabetu, nors jau kenčia nuo jo sukeltų komplikacijų. Sergamumas II tipo cukriniu diabetu Lietuvoje svyruoja nuo 27,5/10 000 gyv Neringos sav. iki 106,2/10 000 gyv. Širvintų r. sav. (14 pav.).

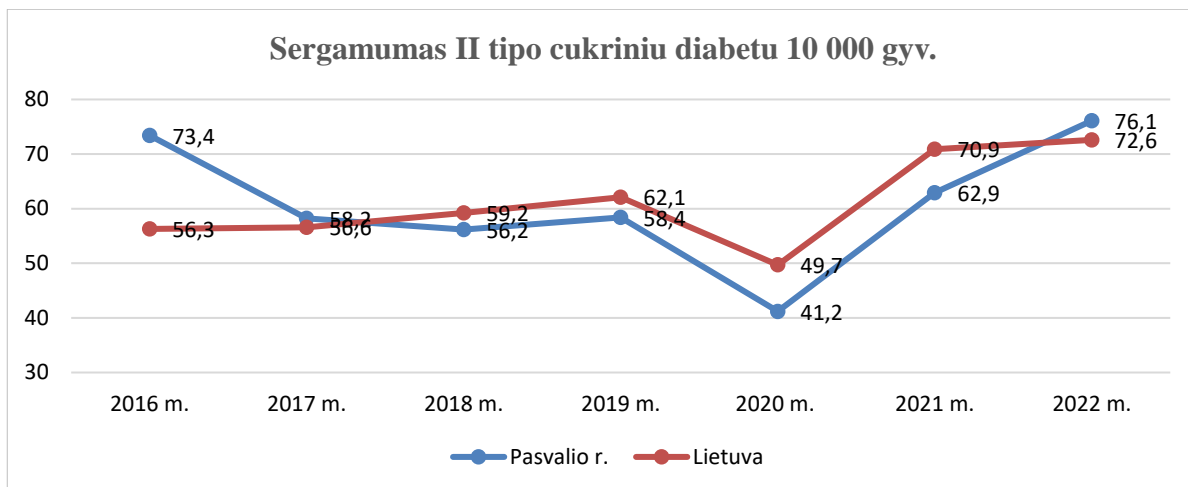

14 pav. Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv., rodiklio santykio palyginimas su Lietuvos vidurkiu 2022 m.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Pasvalio r. sav. 2022 metais sergamumas II tipo cukriniu diabetu rodiklis buvo 76,1/10 000 gyv. Rodiklis buvo aukštesnis už Lietuvos vidurkį (72,6/10 000 gyv.). Iš pateikto 15 pav. matyti, kad

staigus sergamumo didėjimas prasidėjo nuo 2020 m. Tai gali būti susiję su didėjančiu nutukimo lygiu, nepakankamu fiziniu aktyvumu bei maisto produktų, turinčių daug cukraus, vartojimu.

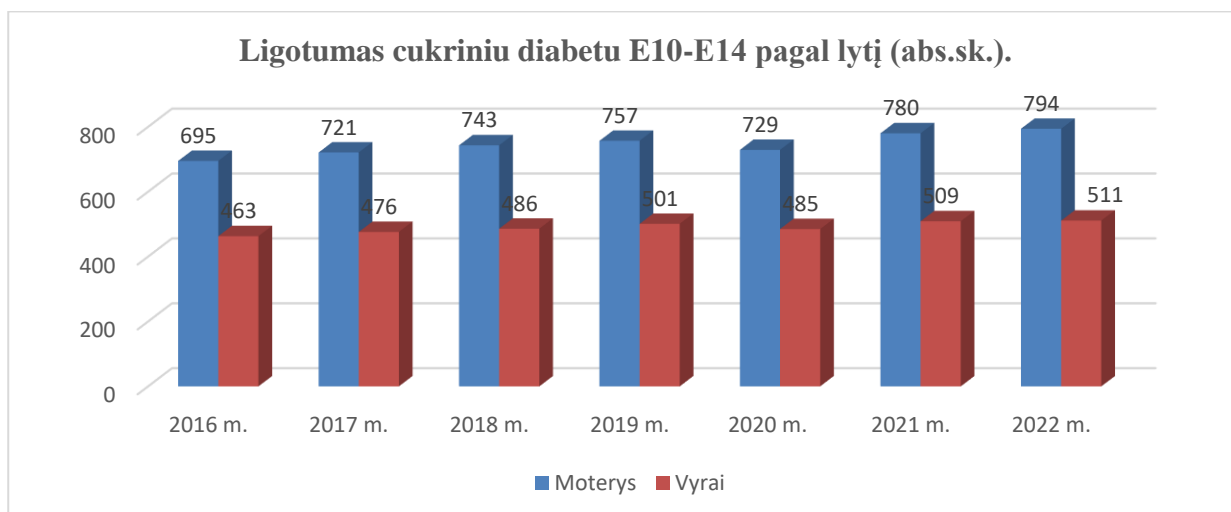

15 pav. Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv. sk., rodiklis 2016 m. – 2022 m.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

3.1 LIGOTUMAS CUKRINIU DIABETU (E10-E14)

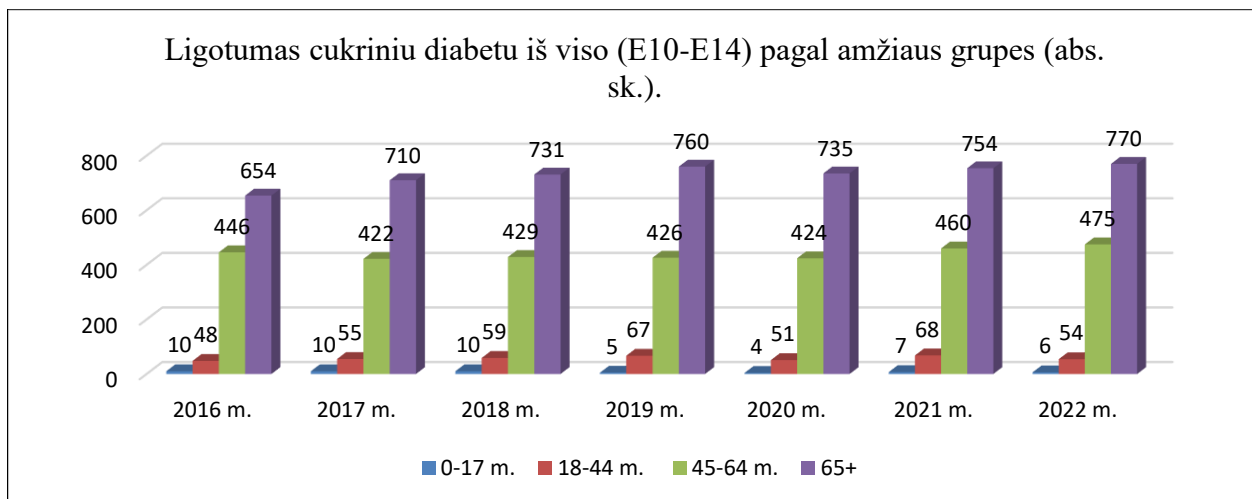
Vertinat ligotumo rodiklius cukriniu diabetu (E10-E14) iš viso pagal lytį, matyti, kad didesnis ligotumas yra moterų tarpe (794) nei vyrų (511). Iš viso 2022 metais cukriniu diabetu sergančių asmenų skaičius buvo 1305 (16 pav.).

16 pav. Ligotumas cukriniu diabetu (E10-E14) iš viso abs. sk. pagal lytį nuo 2016 m. – 2022 m. Pasvalio r.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

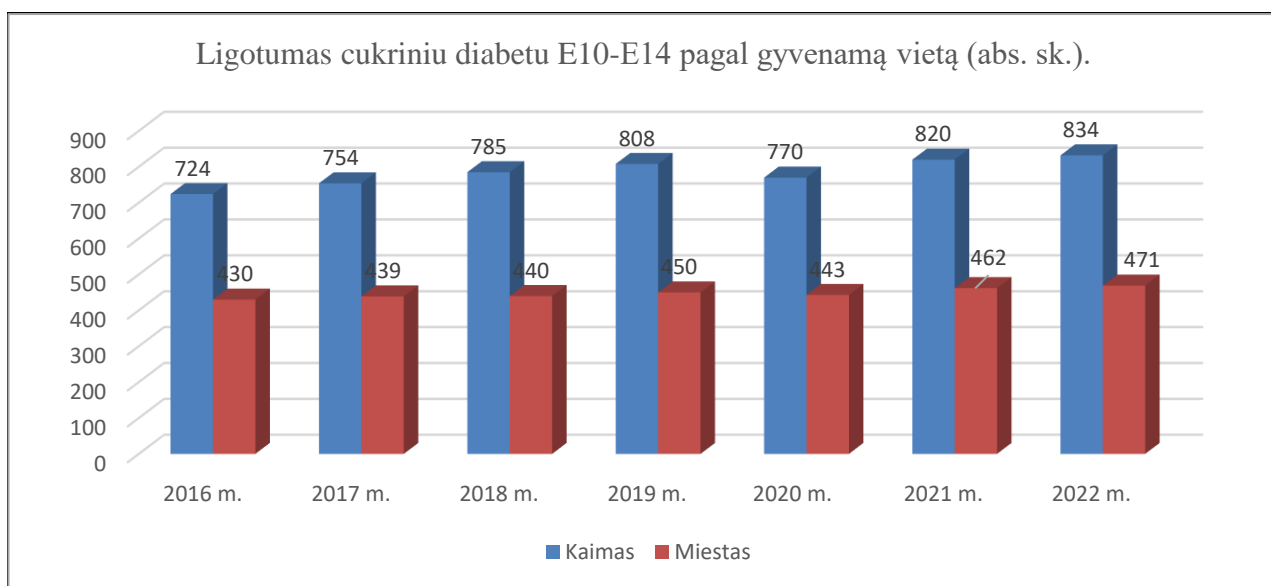
Vertinant ligotumą cukriniu diabetu, iš viso (E10-E14) pagal amžiaus grupes matyti, kad didžioji dalis sergančiųjų buvo nuo 45 iki 64 ir 65+ metų amžiaus (17 pav.).

17 pav. Ligotumas cukriniu diabetu (E10-E14) iš viso pagal amžiaus grupes Pasvalio r. sav. 2016 m. – 2022 m.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Analizuojant rodiklius pagal gyvenamąją vietą, stebima, kad daugiau serga kaimo vietovėse gyvenantys asmenys (834) nei miesto (471).

18 pav. Ligotumas cukriniu diabetu (E10-E14) iš viso pagal gyvenamąją vietą Pasvalio r. sav. 2016 m. – 2022 m.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

1. Sergamumas – naujai diagnozuotų ligos atvejų skaičius tam tikroje populiacijoje tam tikru laikotarpiu.

2. Ligotumas – tam tikromis ligomis sergančių gyventojų skaičius tam tikroje populiacijoje tam tikru laikotarpiu iš viso metų pabaigoje.

APIBENDRINIMAS

- Vertinat mirtingumą nuo savižudybių, 2022 metais Pasvalyje nusižudė 5 gyventojai. Stebimas rodiklis išliko beveik nepakitęs. Didėjo bandymų žudyti skaičius. Vyrų savižudybių skaičius išlieka žymiai aukštesnis nei moterų.
- Vertinant vaikų, neturinčių ėduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, rodiklį matyti, kad didėja skaičius vaikų turinčių sveikus dantis. Taip pat didėjo vaikų, dalyvavusių vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, skaičius.
- Auga ligotumo ir sergamumo rodikliai II tipo cukriniu diabetu. Stebint situaciją nuo 2020 m. matyti, kad rodiklis išaugo beveik dvigubai ir buvo aukštesnis nei Lietuvos. Stebimas didesnis sergamumas moterų tarpe. Vertinant sergamumą pagal amžių, serga vidutinio darbingo amžiaus asmenys nuo 45 m.

Iš 2022 metais pateiktų rodiklių, matyti žymiai išaugęs gyventojų dalyvavimas prevencinėse sveikatos programose. Į šias programas yra įtraukiama vis daugiau žmonių. Geriausiai Pasvalio rajono savivaldybėje sekėsi įgyvendinti 2 tikslą, siekiant mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių. Mažėjo mirtingumas transporto įvykiuose, patirtų traumų eismo įvykiuose skaičius. Taip pat gerėjo rodikliai, susiję su alkoholinių gėrimų, tabako, narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo ir prieinamumo mažinimu. Vidutinė gyvenimo trukmė per vienerius metus pailgėjo 1,9 m. Mažėjo ilgalaikio nedarbo lygis, mirtingumas nuo išorinių priežasčių, socialinės pašalpos gavėjų skaičius, sergamumas tuberkulioze.

Stebint vis didėjantį sergamumą II tipo cukriniu diabetu, šis rodiklis buvo pasirinktas detalesnei analizei. Tai leidžia įvertinti ligos paplitimo tendencijas, padeda suprasti ligos situaciją, identifikuoti svarbiausius veiksnius ir pagrįsti priemones, skirtas mažinti ligos paplitimą ir poveikį visuomenei.

REKOMENDACIJOS

(Politikos formuotojams ir specialistams)

1. Siekiant mažinti mirtingumą dėl savižudybių:

- Teikti psichologinę, metodinę pagalbą Pasvalio rajono gyventojams, įtraukti ir tuos, kurie išgyvena nusižudžiusiojo artimojo netektį.
- Šviesti ir informuoti visuomenę apie psichologinės pagalbos galimybes, prevencines priemones, kaip atpažinti savižudiškų minčių turintį asmenį ir kokią pagalbą jam pasiūlyti.
- Skatinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą siekiant mažinti savižudybes rajone.
- Tobulinti specialistų kompetencijas atpažįstant savižudybės riziką.

2. Siekiant didinti vaikų skaičių su sveikais dantimis:

- Šviesti ir informuoti vaikų tėvus apie dantų silantavimo prevencinę programą.
- Organizuoti paskaitas, pamokas, užsiėmimus vaikams bei jų tėvams apie sveikatai palankią mitybą, mažinant cukraus vartojimą.
- Didinti vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programos įgyvendinimo mastą ir profilaktiniam patikrinimui pakviesti kuo daugiau nustatyto amžiaus vaikų.

3. Siekiant mažinti sergamumą II tipo cukriniu diabetu:

- Bendradarbiauti su maisto pramonės atstovais siekiant skatinti sveikų maisto produktų kūrimą ir sveikos gyvensenos sklaidimą. Vykdyti maisto produktų stebėseną Higienos instituto duomenų bazėje.
- Skatinti Pasvalio rajono gyventojus profilaktiškai tikrintis gliukozės kiekį kraujyje ir stebėti savo rodiklius.
- Vykdyti informacijos sklaidą visuomenei: organizuoti paskaitas apie sveiką mitybą, fizinio aktyvumo naudą, rizikos veiksnius, kraujo gliukozės lygio tikrinimą ir diabeto prevenciją.
- Politikos formuotojams plėsti infrastruktūrą, kuriant pėsčiųjų ir dviračių takus, viešųjų erdvių pritaikymą fiziniam aktyvumui, subsidijas sporto klubams ir veikloms.

4. Siekiant gerinti ir stiprinti Pasvalio rajono savivaldybės gyventojų sveikatos būklę, mažinant sveikatos netolygumus, mirtingumą ir sergamumą nuo plačiai paplitusių ligų:

- Svarbu didinti įvairaus amžiaus gyventojų motyvaciją dalyvauti Pasvalio rajono savivaldybės visuomenės ir asmens sveikatos priežiūros įstaigų, nevyriausybinių organizacijų ir kitų įstaigų organizuojamose sveikatingumo veiklose, įtraukti naujas netradicines sveikatingumo priemones, kūrybines veiklas, žygius, mankštas ir kitas priemones.

- Visuomenės sveikatos stiprinimas turi būti kompleksinis skirtingų įstaigų kryptingas judėjimas žmonių sveikatos labui, stiprinant nevyriausybinių organizacijų, bendruomenių bendradarbiavimą, įtraukiant gyventojus į socialinę ir sveikatinančią veiklą.
- Formuojant savivaldybės politiką visuomenės sveikatos atžvilgiu, vertinant visuomenės sveikatos rėmimo specialiosios programos projektų paraišką, prioritetą teikti lėtinių neinfekcinių ligų prevencijai, mirtingumo nuo savižudybių, burnos sveikatos ligų prevencijai.
- Kelti darbuotojų kvalifikaciją, ugdyti gebėjimus sveikatos stiprinimo, ligų prevencijos ir sveikatos netolygumų mažinimo klausimais.